

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8485-7594>

Семенченко Ф. Г., Національний університет біоресурсів і природокористування

ВІРА І НЕДОВІРА ЯК ЦІННІСНО-МОТИВУЮЧІ УСТАНОВКИ ПОВЕДІНКИ ЛЮДЕЙ

Проаналізовано спільні та відмінні риси категорій «віра» та «довіра», їх взаємозв'язок. Зокрема з'ясовано, що довіра практично випливає з віри, тобто є її результатом. Віра як емоційно-чуттєва, ірраціональна настанова має тенденцію до раціоналізації, обґрунтування логічними доводами, доповнення раціональними постулатами. В результаті основою легітимації політики виступає вже не сама по собі віра, а довіра, що включає її, а також раціональні постулати і розрахунки. Довіра, таким чином, виступає по суті похідною від віри і розуму.

Узагальнено, що довіра має великий вплив на політичні процеси. Довіра – це важливий механізм політичної участі, демократичного розвитку, який забезпечує можливість сталих відносин у політичній, економічній, правовій, соціальній та інших сферах. Вона спочатку формується в міру міжособистісної взаємодії й співпраці в рамках формальних і неформальних інститутів громадянського суспільства, згодом стає основою для створення не тільки загальнонаціональної мережі інститутів громадянського суспільства, але й сприяє посиленню довіри до політичних інститутів, які діють, що сприяє формуванню громадянської культури.

Обґрунтовано, що довіра, як явище, займає важливу ланку в процесі спілкування політичних суб'єктів усіх рівнів, бо хоча й збільшує потенційну можливість обману, помітно спрощує процес верифікації отриманої під час спілкування інформації, забезпечує широкі можливості для співпраці, кооперації. І, навпаки, недовіра значною мірою ускладнює спілкування, утруднюючи циркуляцію інформації та спотворюючи її зміст. Довіра – продукт досвіду окремого індивіда. Через часте повторення цього досвіду та його інституціоналізації відбувається закріплення політичної довіри. Дефіцит політичної довіри створює ситуацію, в якій розвиток багатьох демократичних інститутів виявляється неможливим. Альтернативою такого розвитку політичних відносин є ієрархізовані та формалізовані організації, побудовані на бюрократичних началах.

Ключові слова: віра, довіра, недовіра, політичний процес, демократичний розвиток.

Постановки проблеми. Динаміка політичного життя нашого суспільства складається з різних проблемних ситуацій, виникнення яких певною мірою пов'язане з феноменами віри і довіри. Віра, у загальному розумінні слова, це впевненість в існування певного явища, визнання його реальності. Довіра – це емоційне забарвлення, сталі відношення людей до політичних інститутів, керівників, яке виражається у їх підтримці. Вона може виникати як результат практичного підтвердження відповідності діяльності політичних інститутів інтересам мас, так і в результаті маніпуляції свідомістю.

Визначальним фактором при розподілі благ і витрат у будь-якій політичній системі є влада. У свою чергу, будь-яка політична влада намагається створити та зміцнити підтримку більшості населення, так як перш за все від того, на скільки ця система опирається на підтримку і довіру народу залежить ефективність та стабільність самої політичної системи. Довіра виступає тут важливим фактором законності влади, який дозволяє фактично впливати на розум і поведінку людей. Народ повинен вірити, що влада поділяє його ідеали та цінності. Саме через це уряд повинен піклуватися про те, щоб закріпити в свідомості мас уявлення, що саме йому він зобов'язаний за отримання всіх благ. Це досягається за допомогою різноманітних політичних символів, таких як «демократія», «рівноправ'я», «свобода» тощо. Коли такі символи міцно ввійдуть в свідомість народу і асоціюються з його правами та благополуччям, то довіра і підтримка уряду забезпечені.

Аналіз останніх досліджень. Проблематику загально-теоретичних основ, генези, методології та понятійно-категоріального апарату категорій «віри» «довіри» в контексті аксіологічного дискурсу досліджуються вченими з древніх часів. Серед сучасних українських дослідників слід виділити

наступних: В. Ананьїн, С. Архієреєв, В. Бакуменко, С. Балюк, С. Білошицький, В. Бортніков, Л. Васильченко, Н. Грицюта, Б. Демьяненко, С. Зайцев, А. Казанцев, Д. Корнелюк, В. Корнієнко, І. Лазар, П. Лісовський, Л. Лясота, І. Мартинюк, В. Матусевич, С. Машенко, А. Міщенко, А. Нікіфорова, І. Прокопчук, В. Стецько, В. Сукачов, О. Супруненко, Т. Талько, О. Убейволк та ін.

Мета дослідження. З'ясувати сутність, спільні та відмінні риси категорій «віра» та «довіра» їх взаємозв'язок та проаналізувати сенс віри політичної.

Виклад основного матеріалу. У політичній сфері довіра є важливою перш за все тому, що вона уможливує ефективність функціонування демократичного режиму, підзвітного уряду, а також сприяє економічному добробуту нації. Політична довіра свідчить про потенційну готовність громадян до взаємодії з іншими та абстрактну готовність до залученості в суспільні справи із цими іншими, виходячи за межі персональної інтеракції та об'єднуючи людей, які можуть бути знайомими або не знайомими особисто. Певний рівень міжособистісної довіри та внутрішньогрупової солідарності є необхідним для виникнення політичної довіри, яка формується у процесі поступового розширення «моральної спільноти» на нові, ширші кола населення й супроводжується формуванням ієрархії ідентичностей, від родини через громадянські асоціації до політичної нації.

Сліпа ж віра в авторитет, захист застарілих догм, або їх абсолютизація «призводить до політичних розколів та сектанства, ідейно-теоретичного консерватизму та політичного авантюризму» [1, с. 198].

Довіра пов'язує пересічних громадян із політичними інститутами, підвищуючи як легітимність цих інститутів, так і їх ефективність, оскільки, за твердженням С. Білошицького, успішне функціонування ліберально-демократичного режиму неможливе без високого рівня довіри громадян до інститутів політичної влади [2, с. 56]. Водночас, «ерозія влади, криза легітимності ключових політичних інститутів, стрімкий розвиток інформаційних технологій та доступність великих даних обумовили низький поріг входу до політики та зростання впливу макроакторів (неінституціоналізованих та від початку неполітичних, переважно групових). Концепт політичної суб'єктності та категорія «безсуб'єктність політики» як явища та процесуальної характеристики світопорядку потребують переосмислення у межах політичної науки» [3, с. 218]. І сучасна практика «переконливо доводить, що політична стабільність демократичного режиму не є непорушною та й сама демократія не може повністю гарантувати стабільність» [4, с. 166]. Це надзвичайно актуалізує дослідження феномену політичної довіри як категорії політичного управління в умовах глибинних соціально-політичних змін, яких зазнає сучасне суспільство.

Дуже місткою та доречним, на наш погляд, є визначення віри політичної, яке дано в «Політологічному енциклопедичному словнику /Упорядник В. Горбатенко», де у своїй статті Ю. Терещенко зазначає, що «віра політична – ставлення до дійсності, продиктоване глибокою прихильністю до політичного ідеалу, векторно-регулятивний чинник змін у суспільному житті; особисто набуті, емоційно пережиті й визнані політичні ідеали, принципи й норми поведінки та діяльності, ознака політичної культури людини. Віра політична – одне з основних джерел громадської думки, важливий чинник, що визначає політичну атмосферу певної країни. Зумовлюється освітою, політичною практикою, пропагандою, утвердженням авторитету держави, партій, громадсько-політичних організацій та їхніх лідерів. Характерним для віри політичної є не лише донесення до широкого людського загалу значущості знань про сповідувані політичними авторитетами цінності, а й перетворення цих знань на масовий пошук істини, перетворення їх на духовну точку опори задля особистого суспільного самовизначення, на «безпосередні знання» (Г. Гегель), котрі набувають форми світоглядно-ідеологічних переконань» [5, с. 86].

Які ж спільні риси політичних категорій «віра» та «довіра». Питанням віри й довіри, а також їх взаємозв'язком, цікавились ще в далекому минулому, а саме близько чотирьох тисяч років тому в Північній Індії. Це пов'язано з виникненням індуїзму. В цей час ще не було чіткого розмежування між двома цими поняттями і їх часто ототожнювали. Так, в одному із священних писань індуїзму «Бхагавад-Гіте» розрізнялось дві стадії віри. Спочатку – це шраддха, попередня довіра процесу відданого служіння як благодіючому. Вона приходить у спілкуванні з відданими Господові. Потім настає повна віра – це всебічна переконаність у тому, що, просто прислуговуючись Всевишньому Господові Кришні, можна досягти досконалості. По суті, це вже реалізоване знання, бо спочатку ті чи інші сумніви є неминучими. Крім того, у «Бхагавад-Гіте» говориться, що ті люди, які не мають віри до цього служіння, ніколи не піднімуться до Господа Кришні; вони повернуться на шлях народження чи смерті в матеріальному світі [6].

І навіть у ряді політичних концепцій до недавнього часу поняття довіри часто ототожнювали з поняттям віри. Тільки в останній час з'явилася велика кількість праць, в яких безпосередньо окремо розглядається феномен довіри як психічний стан, як умова соціально-психологічних відносин, як цілісне соціально-психологічне явище у життєдіяльності людей.

Феномен віри та довіри в суспільстві (політичне суспільство не є виключенням) тісно пов'язані один з одним. Зазвичай вони не можуть існувати окремо один від одного. Стосовно цього варто взяти за приклад період виборчих процесів. В цей час дуже помітна активізація як політичної віри, так і довіри. Значний відсоток населення держави вірить у передвиборчі обіцянки, тому довіра до керівників країни завжди була високою після виборів. Ця особливість характерна також і для нашої держави. Але в Україні через деякий час спостерігається наступний процес: в подальшому рівень підтримки вибраного курсу знижувався, зазвичай це відбувається з інтервалом в 1-2 роки.

За своєю суттю довіра – це віра в надійність людини або системи [7], впевненість індивіда, групи, суспільства, нації в тому, що довколишнє середовище не має намірів завдати їм шкоди [8. с. 214].

Існує також поняття повної довіри, яке нерідко ототожнюють з вірою, бо механізм такої довіри вже не базується на раціональних засадах, тобто на досвіді й на передбаченні, та на попередньому знанні однієї сторони другою. Він вже включає ірраціональні мотиви взаємовідносин.

На думку М. Обушного, віра і довіра мають багато спільного, в політиці особливо – це необхідні емоційні, інтуїтивні чинники функціонування політики і влади, політичних відносин і дій, що визначають їхню ефективність та сприйняття їх суспільством і окремою людиною. Віра та довіра створюють ідеальний духовний простір політики і влади, заповнений їхніми етичними, моральними оцінками, соціально-психологічний простір настроїв, громадянських позицій стосовно політики і влади. На його думку, «...довіра – обов'язковий елемент легітимації. Основне завдання легітимації полягає в забезпеченні довіри у політиці й владі. Політика й влада повинні породжувати віру в їх потенціал, їхні ресурси, у можливість задоволення очікувань, формувати позитивний імідж державної служби, який теж являється її ресурсом, давати упевненість, що влада не буде перевищувати ці ресурси, у тому числі ресурс довіри» [9, с. 88].

Також до спільних рис понять віри та довіри можна віднести їх суб'єкта. В обох випадках суб'єктами можуть виступати індивід або група індивідів.

Отже, слід наголосити на тому, що обидва ці феномени є основними джерелами громадської думки, важливими чинниками, що визначають політичну атмосферу в суспільстві певної країни. Протягом всієї історії віра та довіра ціняться суспільною думкою як могутній стимул, котрий активізує політичну діяльність. Попри їх емоційний і переважно позасвідомий характер, віра та довіра виступають необхідними чинниками і складовими будь-якої, навіть найдосконалішої політики; чим вагомішою є їх роль у політиці, тим вищий рівень їх суб'єктивізації, яка у свою чергу, може стати метою влади й політики у випадках необхідності політичної мобілізації, в періоди гострих політичних криз, у разі необхідності примирити суспільство тощо.

Відмінні риси політичних категорій «віра» та «довіра». Зміст віри в широкому значенні може бути як ілюзорним, так і реальним віддзеркаленням дійсності. У той же час, довіра є категорією, що може існувати лише у дійсності, адже застосовується по відношенню до інших людей, явищ та різноманітних об'єктів та спроектована на себе, тобто на людину, від якої ця довіра походить. Цим самим ми хочемо сказати, що будь-яка людина, торкаючись аспекту довіри задає собі такі питання: «Чи можу Я довірити...?», «Чи не принесе мені це збитків, розчарувань?» і т. п. [10].

У соціально-психологічних науках довіра розглядається як початкова умова соціально-психологічних відносин між людьми. Філософи відзначають, що довіра являє собою якісно особливий стан моральної свідомості, яка включає в себе моральні почуття і переконання, які і є мотивами або стимулами поведінки особистості. Довіра – це раціональний прояв людської психіки, й основну її функцію вони вбачають у довірі як регуляторі моральних відносин [11]. Усе це характеризує довіру як соціально-психологічний феномен.

Категорія віра, у свою чергу, не має даних соціально-психологічних властивостей, або вони проявляються у доволі незначній мірі. Зараз віра вже не може виступати настільки потужним стимулом для побудови соціально-психологічних відносин та поведінки людей, як довіра.

Відмінності між поняттями «віра» та «довіра» дуже ретельно розглянуто в праці М. Маринович, який виділив «вірю, що» (я довіряю кому-небудь, хай навіть у мене немає достатньої підстави довіряти цій людині) і «вірю в» (я без достатньої підстави визнаю істинність чого-небудь) [12].

Віра в соціологічному значенні розуміється як акт ухвалення інформації за істину, а довіра як певне ставлення до джерела інформації. Віра в істинність якого-небудь змісту може і не означати

довіру до відправника повідомлення, рівно як і сама по собі довіра до джерела не обумовлює автоматично віру в істинність всієї повідомленої інформації [13].

Це дозволяє зробити висновок, що віра і довіра різняться між собою як дві різномірні реальності. Віра може стати змістом внутрішнього світу особи аж до самоотождечення з об'єктом вірування. Довіра ж завжди пов'язана з дистанцією між суб'єктом і об'єктом, оскільки базується на ціннісному відношенні.

З точки зору антропологів і соціологів, основоположна, базова довіра до світу, яка формується насамперед у дитинстві, складає необхідну передумову суспільного порядку. Вона спирається на передбачуваність рутинної практики, що заснована на усвідомленні соціальних правил і ролей, та пов'язана з їх дотриманням і постає важливою умовою усталеності життя. На її основі відбувається чуттєве самовизначення людей за принципом «ми – вони», «свої – чужі», що є найбільш загальною формою структурування соціальної спільноти; визначається готовність довіряти чужинцю, що особливо важливо, на думку Е. Гідденса, для посттрадиційних відносин, які вимагають розвитку активної довіри «в контекстах від близьких міжособистих зв'язків до глобальних систем інтеракції» [10, с. 142].

Ще більш очевидна життєва необхідність довіри у сферах політики та державного управління, де вона відтворюється як впевненість у правильності дій інститутів політичної системи. Довіра – це важливий механізм політичної участі, демократичного розвитку, який забезпечує можливість сталих відносин у політичній, економічній, правовій, соціальній та інших сферах.

Віра політична визначається як ставлення до дійсності, продиктоване глибокою прихильністю до політичного ідеалу, як векторно-регулятивний чинник змін у суспільному житті. Тобто це особисто набуті, емоційно пережиті й визнані політичні ідеали, принципи та норми поведінки й діяльності, ознака політичної культури людини. Віра політична – одне з основних джерел громадської думки, важливий чинник, що визначає політичну атмосферу певної країни.

Водночас "довір'я політичне" – це вираз відповідності цілей діяльності об'єкта і суб'єкта політики; визнання можливостей суб'єкта задовольнити потреби об'єкта (не підтвержені досі безпосередньо практикою). Довір'я політичне виявляє себе у виконанні соціально значущих обов'язків суб'єкта, пов'язаних з політичним ідеалом, але не зводиться лише до них, а збагачується розумінням їх як зобов'язання перед об'єктом політики [14]. Довіра – це також одне з основних джерел політичної думки, важливий фактор, що визначає політичну обстановку в суспільстві, політичну атмосферу країни. Довіра утворює ідеальний духовний простір політики й влади, заповнюючи їх етичними моральними оцінками, створює соціально-психологічний простір настроїв, громадянських позицій стосовно політики та влади.

Цілком достовірним ми вважаємо обґрунтування відмінностей політичних категорій «віра» й «довіра», яке запропоноване С. Зайцевим: «Чиста віра вище за розум: хто має таку віру, може виправдати будь-яку подію або точку зору, навіть якщо вони суперечать його власному погляду на світ» [15]. Тут автор говорить про сліпу віру. Під довірою він розуміє щось менш тверде, ніж віра. Якщо людина повністю відає себе вірі, то віра його непохитна, довіру набагато легше зруйнувати та набагато менш значними подіями, ніж віру. «Довіра – це щось більше, ніж проста впевненість, і дещо менше, ніж сліпа віра» [15]. Для довіри необхідна наявність підґрунтя для її виникнення та підтримки.

У свою чергу, віра означає визнання чого-небудь істинним з такою рішучістю, яка перевищує силу зовнішніх, фактичних і формально логічних доказів [16]. Тут О. Добржанська вказує на те, що віру й довіру потрібно розрізняти: віра залежить від особливого самостійного психічного акту, який не визначається емпіричними та логічними підставами, а довіра стосується питань, що знаходяться в межах компетенції людського пізнання.

Виходячи з цих міркувань, можна зазначити, що віра – це щось, що виходить за межі теоретичного пізнання, а довіра є психічним та моральним феноменом, який дуже важко надбати, але дуже легко втратити.

Слід зауважити, що у вірі політичній особливе значення має чинник віри релігійної. Хоча представники більшості сучасних конфесій зазначають характерне підкреслення своєї відчуженості від політичного життя, невтручання у політичний процес. Але при цьому очевидно, що релігійний фактор у політиці відіграє велику роль саме через формування світогляду учасників політичного процесу. Те специфічне бачення світу і його закономірностей, основ буття, яке дає релігійна віра й релігійне тлумачення дійсності, створює й певний кодекс поведінки й ставлення людини до світу й до інших людей. У релігії багато людей вбачають почуття впевненості, надії тоді, коли об'єктивні

підстави для цього вже начебто б відсутні. В Україні цей контекст набув архіважливого, наддержавного значення.

Беззаперечно, довіра встановлюється тоді, коли політичні лідери є кваліфікованими спеціалістами у своїй сфері та надають суспільству найбільш повну та достовірну інформацію. Якщо немає достовірності, немає довіри. Немає довіри – неможливо побудувати ідеологію.

Висновки. Довіра, як явище, займає важливу ланку в процесі спілкування політичних суб'єктів усіх рівнів, бо хоча й збільшує потенційну можливість обману, помітно спрощує процес верифікації отриманої під час спілкування інформації, забезпечує широкі можливості для співпраці, кооперації. І, навпаки, недовіра значною мірою ускладнює спілкування, утруднюючи циркуляцію інформації та спотворюючи її зміст.

Довіра – продукт досвіду окремого індивіда. Через часте повторення цього досвіду та його інституціоналізації відбувається закріплення політичної довіри. Дефіцит політичної довіри створює ситуацію, в якій розвиток багатьох демократичних інститутів виявляється неможливим. Альтернативою такого розвитку політичних відносин є ієрархізовані та формалізовані організації, побудовані на бюрократичних началах. Логічним є те, що якщо індивідуум не довіряє оточенню, але мусить з ним співпрацювати, стає потрібною система формалізованих норм, які регламентують дії людини та його партнерів, силовий апарат, що наглядає за дотриманням цих норм.

Бібліографічний список:

1. Політологічний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М. Ф. Головатого та А. В. Антонока. Київ: МАУП, 2005. 792 с.
2. Білошицький С. Криза довіри громадськості до представницьких політичних інститутів. *Політичний менеджмент*. 2009. № 2. С. 56–66.
3. Нагорняк Т.Л., Наталіна Н.О., Польовий М.А. Політична суб'єктність в умовах формування нового світо порядку. *Політологічний вісник: збірник наукових праць* / голов. ред. О. В. Батрименко; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ: ТОВ «Вадекс», 2021. Вип. 87. С. 218-240.
4. Демартіно А.П. Політична стабільність: до проблеми осмислення наукового розуміння та практичної реалізації. *Політологічний вісник: збірник наукових праць* / голов. ред. О. В. Батрименко; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ: ТОВ «Вадекс», 2021. Вип. 86. С. 161-173.
5. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. Київ: Генеза, 2004. 736 с.
6. Индуизм. Доверие и вера. Лекция по «Бхагавад-Гите» [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.simhome.ru/religion/12265>.
7. Осовський В.Л. Методологічні проблеми соціологічного дослідження цінностей професійної діяльності. *Філософська думка*. 1986. № 1. С. 48-56.
8. Філософія політики. Короткий енцикл. словник / Авт. Упоряд.: Андрущенко В. П. та ін. Київ: Знання України, 2002. 670 с.
9. Обушний М.І. Політологія: Довідник / М. І. Обушний, А. А. Коваленко, О. І. Ткач ; за ред. М. І. Обушного. Київ: Довіра, 2004. 599 с.
10. Ревель Ж.-Ф. Відживлення демократії = Le regain democratidue. Пер. з франц. З. Борисюк, О. Хома. Київ: Критика, 2004. 592с.
11. Грицюта Н. Імператив довіри як морально–етична категорія рекламної діяльності. *Теле- та радіожурналістика: збірник наукових праць*; Львівський нац. ун. ім. Івана Франка. Львів, 2010. Вип. 9. Ч. 1. С. 306-313.
12. Маринович М. Журналіст має бути моральним і в аморальному суспільстві. *Журналіст України*; Національна спілка журналістів України; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2008. № 9. С. 33-37.
13. Мащенко С.Т. Любов до мудрості і віра: *Вибрані статті з історії вітчизняної філософії та релігії*. Чернівці: РВК «Деснянська правда», 2006. 176с.
14. Архієреєв С.І., Зінченко А.В. За межами вибору між ефективністю та справедливістю: міжнародний підхід: монографія. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008. 172с.
15. Зайцев С.В. Особливості визначення рівня довіри особистості. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія. Психологія. Педагогіка*. Вип. 27/28. Київ, 2007. С.117–119.
16. Добржанська О.Л. Маніпуляція свідомістю людини як деструкція політичної ідентичності суспільства. *Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць*. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2008. Вип. 75. Ч. 2. С. 209–214.

References:

1. Political science dictionary: Education. manual for students higher education closing / Under the editorship M. F. Golovaty and A. V. Antoniuk. Kyiv: MAUP, 2005, 792 p.
2. Biloshitskyi, S. (2009). Crisis of public trust in representative political institutions. *Political management*. No. 2, p. 56-66.

3. Nagornyak, T.L., Natalina, N.O. & Polevyi, M.A. (2021). Political subjectivity in the conditions of the formation of a new world order. Political science bulletin: collection of scientific papers / heads. ed. O. V. Batrymenko; Kyiv National University named after Taras Shevchenko. Kyiv: Vadex LLC, Issue 8, p. 218-240.
4. Demartino, A.P. (2021). Political stability: to the problem of making sense of scientific understanding and practical implementation. Political science bulletin: collection of scientific papers / heads. ed. O. V. Batrymenko; Kyiv National University named after Taras Shevchenko. Kyiv: Vadex LLC, Issue 86, p. 161-173.
5. Political science encyclopedic dictionary (2004). / Compiled by V. P. Horbatenko; Under the editorship Yu. S. Shemshuchenko, V. D. Babkina, V. P. Horbatenko. Kyiv: Geneza, 736 p.
6. Hinduism. Trust and faith. Lecture on "Bhagavad-Gita" [Electronic resource].
Access mode: <http://www.simhome.ru/religion/12265>.
7. Ossovsky, V.L. (1986). Methodological problems of sociological research of values of professional activity. Philosophical thought. No. 1, p. 48-56.
8. Philosophy of politics. (2002). A short encyclopedic dictionary / Author Edited by: V. P. Andrushchenko and others. Kyiv: Knowledge of Ukraine, 670 p.
9. Obushny, M.I. (2004). Political science: Handbook / M. I. Obushny, A. A. Kovalenko & O. I. Tkach; under the editorship M. I. Obushny. Kyiv: Dovira, 599 p.
10. Revel, J.-F. (2004). The revival of democracy = Le regain democratidue. Trans. from French 3. Borysyuk, O. Khoma. Kyiv: Krytyka, 592 p.
11. Hrytsyuta, N. (2010). The imperative of trust as a moral and ethical category of advertising activity. Television and radio journalism: a collection of scientific works; Lviv National Univ. named after Ivan Franko. Lviv, Vol. 9, part 1, p. 306-313.
12. Marynovich, M. A. (2008). Journalist must be moral even in an immoral society. Journalist of Ukraine; National Union of Journalists of Ukraine; Kyiv National University named after Taras Shevchenko. Kyiv, No. 9, p. 33-37.
13. Mashchenko, S.T. (2006). Love of wisdom and faith: Selected articles from the history of domestic philosophy and religion. Chernihiv: RVC "Desnyanska Pravda", 176p.
14. Arkhiereev, C.I. & Zinchenko, A.V. (2008). Beyond the Choice Between Efficiency and Equity: An International Approach: A Monograph. Kharkiv: KhNU named after V.N. Karazina, 172p.
15. Zaitsev, S.V. (2007). Peculiarities of determining the level of trust of an individual. Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. Sociology. Psychology. Pedagogy, Vol. 27/28, Kyiv, p.117–119.
16. Dobrzanska, O.L. (2008). Manipulation of human consciousness as destruction of the political identity of society. Actual problems of international relations: a collection of scientific papers. Kyiv: VOC "Kyiv University", vol. 75, part 2, p. 209–214.

Semenchenko F. H. Belief and mistrust as value-motivating attitudes of people's behavior

The common and distinctive features of the categories "faith" and "trust" and their relationship are analyzed. In particular defined that, trust practically follows from faith, that is, it is its result. Faith as an emotional-sensual, irrational instruction has a tendency to be rationalized, substantiated with logical arguments, supplemented with rational postulates. As a result, the basis of policy legitimation is no longer faith in itself, but trust, which includes it, as well as rational postulates and calculations. Trust, thus, is essentially a derivative of faith and reason.

In general, trust has a huge influence on political process. Trust – it is important mechanism of political participation, democratic development, which ensures possibility of permanent relations in political, economical, law, social and other spheres. It is initially formed as a result of interpersonal interaction and cooperation within the framework of formal and informal institutions of civil society, later it becomes the basis for the creation of not only a nationwide network of institutions of civil society, but also contributes to the strengthening of trust in the political institutions that operate, which contributes to the formation of civil culture.

It is substantiated that trust, as a phenomenon, fills an important link in the process of communication between political subjects of all levels, because although it increases the potential possibility of deception, it significantly simplifies the process of verification of information received during communication, provides ample opportunities for cooperation, cooperation. And, on the contrary, mistrust significantly complicates communication, hindering the circulation of information and distorting its content. Trust is a product of individual experience. Due to the frequent repetition of this experience and its institutionalization, political trust is consolidated. The deficit of political trust creates a situation in which the development of many democratic institutions is impossible. An alternative to this development of political relations are hierarchical and formalized organizations built on bureaucratic principles.

Keywords: faith, trust, distrust, political process, democratic development.